Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

...TO—YEAR XXXI. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1908, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., ČETRTEK, 29. SEPTEMBRA (SEPT. 29), 1938 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 191

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

...iktator Hitler poslal ...ov ultimat Češkoslovaški

Praga mora takoj pristati na vse zahteve, drugače bo nemška armada invadirala češko ozemlje. Nacijski krogi napovedujejo uničenje češke republike. Angleška admiraliteta odredila mobilizacijo bojnega brodovja, ko je premier Chamberlain informiral ljudstvo, da je vojna blizu. Čehi se pripravljajo na obrambo

...LONDON, 28. sept. — Mini...ski predsednik Neville Cham...rlain je danes dramatično na...nil, da bodo on, francoski ...mier Daladier in italijanski ...mier Mussolini odpotovali ju... v Monakovo, kjer se bodo se...li z diktatorjem Hitlerjem. ...amberlain je dalje naznanil, ...je Hitler odložil mobilizacijo ...24 ur.

...RIM, 28. sept. — Diplomatič...krogi so bili danes informira...da je Hitler odobril Mussoli...ovo posredovanje v zvezi z ...govo zahtevo, da mora Češko...vaška odstopiti sudetske kra... Nemčiji do 1. oktobra. Musso...i je prevzel vlogo posredoval...na apel angleškega premierja ...amberlaina.

...LONDON, 28. sept. — Pre...er Chamberlain je izjavil da... parlamentu, da ga je Hitler ...konferenci v Berchtesgadenu ...formiral, "da ne mara čakati ...ko časa, da bi sudetski Nemci ...bili pravico samoodločevanja, ...ar s tem izzove novo svetov... vojno."

...Chamberlain je dalje rekel, da ...popolnoma prepričan, da je ...ov obisk Hitlerja v Berch...gadenu preprečil invazijo Če...slovaške, na katero je bila ...mčija že pripravljena. Poslan...so pozorno poslušali premier...ko je naglašal, da se Evropa ...haja zdaj v slični situaciji ka...r l. 1914.

...Berlin, 28. sept. — Nacijska ...mčija je sinoči naslovila nov ...timat Češkoslovaški, v kate...m Hitlerjeva vlada pravi, "da ...podvzela potrebne korake, a... ne bo Praga danes zjutraj ...redila evakuacije sudetskih ...striktov."

...Iz izjav vodilnih nacijev v ...erlinu in zunanjih diplomatov ...lepajo, da bo Nemčija odre...la splošno mobilizacijo, če ne ...češka vlada kapitulirala in ...prejela vse Hitlerjeve zahteve. ...nes se bo vršil velik shod v ...erlinu, na katerem bo govoril ...Paul Joseph Goebbels, mini...er nacijske propagande. Nem...ki so zadnje dni videli odha...nje vojaških čet iz Berlina, ...avijo, da bo Goebbels na tem ...odu naznanil mobilizacijo vse ...emške oborožene sile.

...Mussolinijeve besede, ki jih je ...rekel sinoči, "da je vojna neiz...ežna in da se bo Italija borila ...strani Nemčije," so uverile ...mce, da je konflikt blizu.

...Ako se ne bo Beneš (predsed...k češke republike) uklonil Hit...rju in sprejel vse njegove za...teve, bo Češkoslovaška strta in ...mandrana v treh dneh," pra...jo vodilni naciji. "To bo na...avilo konec vsem govoricam o ...rancijah in obligacijah Fran...je in držav Male antante na...ram Češkoslovaški. Rusija ne ...imela nobenih skrbi glede ...ojih obveznosti, ker bo Češko...vaška izginila z zemljevida."

...Diplomatični krogi v Berlinu ...natrajo vse to nacijsko grme...je in grožnje za poskus ustra...vanja Češkoslovaške, da bi ...prejela vse zahteve, katere je ...ktiral Hitler, čeprav promi...entni naciji govorijo o vojnih ...načrtih, ki bodo likvidirali spa...o (Češkoslovaško), ki je bila ro...ena v Versaillesu."

...London, 28. sept. — Angleška ...admiraliteta je naznanila splošno ...mobilizacijo bojne mornarice.

Naznanilo naglaša, da je bila mobilizacija odrejena iz "varnostnih razlogov." Možje, ki tvorijo rezervno silo, so bili pozvani, naj se takoj prijavijo v službo.

To senzacionalno naznanilo je bilo objavljeno po govoru premierja Chamberlaina, ki je bil po radiu razširjen po vsem svetu in v katerem je pozval vse državljane britskega imperija, naj se pripravijo na vojno. Premier je nagalšal, da ne bo odnehal v svojih mirovnih naporih, zaeno pa je dejal, da je malo upanja glede obnove pogajanj s Hitlerjem, ki zahteva sudetske distrikte od Češkoslovaške.

Zadnja vest se glasi, da je angleška admiraliteta ustavila odhod vseh parnikov iz pristanišč. Med temi je tudi parnik "Queen Mary."

Praga, 28. sept. — Vojaški krogi so danes dobili poročila, da so nemške čete zasedle pozicije v bližini češke meje. Neki visok vojaški častnik je dejal, da bo izbruhnila vojna kakor hitro bodo nemške čete prekoračile mejo.

Praga, 28. sept. — Člani češkega kabineta so se sinoči sestali na svoji tajni seji in šteli minute, ko poteče čas Hitlerjevega ultimata, ki določa kapitulacijo pred diktatorjem. Vsi znaki kažejo, da se Čehi pripravljajo na odpor proti Hitlerjevi invaziji.

Po seji je bilo naznanjeno, da bo general Jan Syrovy, ki je bil imenovan za predsednika vlade zadnji teden, govoril danes po radiu češkemu narodu. Novi premier je junak naroda. On je bil general, ki je vodil armado 70,000 Čehov v zgodovinskem pohodu preko Rusije do Pacifika in potem okrog sveta na zapadno fronto, kjer se je borila proti Nemcem v svetovni vojni.

Predsednik Beneš in člani vlade so sinoči študirali Chamberlainov govor in prišli do zaključka, da je šel angleški premier do skrajnosti, da zadovolji Hitlerja. Istočasno so vlaki vozili vojaške čete na mejo. V tej napeti situaciji, ko preti katastrofa, je češko ljudstvo ponovno demonstriralo vzorno disciplino. Tudi politični disidenti so se strnili v enotni fronti v interesu obrambe republike. Poslanec Sidor, vodja slovaških avtonomistov, je zagotovil lojalnost koalicijski vladi. V glasilu svoje grupe piše, "da moramo biti vsi pripravljeni na obrambo domovine."

Nadaljnjo podporo je republika dobila pri Zvezi nemške demokratične mladine. Ta je poslala pismo predsedniku Benešu, v katerem pravi, da se je pripravljena boriti za neodvisnost in integralnost Češkoslovaške, zaeno pa je čestitala voditeljem na ukrepih, ki so jih že uveljavili za obrambo republike.

Tajna mobilizacija v fašistični Italiji

Rim, 28. sept. — Dobro informirani krogi poročajo, da je Italija pričela z mobilizacijo svoje oborožene sile. Vse se vrši tajno in brez vsakega hrupa. Ta akcija, ki je morda uvod v splošno mobilizacijo, se tiče mož v starosti 22 do 32 let, kateri so bili pozvani pod zastavo. Militaristični krogi še niso potrdili poročil glede mobilizacije.

Domače vesti

Spet dve nesreči

Cleveland. — Zadnjo soboto si je desetletni Anton Rotter zlomil roko pri igranju.

Lorain, O. — Rojak Charlie Urbas, njegova žena in šestmesečno dete so bili žrtve avtomobilske nesreče. Otrok je bil na mestu ubit, ko je odletel iz naročja matere na cesto, oče in mati sta pa bila tako težko pobita, da sta bila odpeljana v bolnišnico.

Smrtna nesreča v rovu

Oak Creek, Colo. — Dne 24. septembra se je med delom v tukajšnjem premogovniku smrtno ponesrečil rojak Anton Čeligoj, star 60 let in rojen v Parjah pri Št. Petru na Krasu. Bil je samec in tu ne zapušča nobenih sorodnikov. Pred več leti je bil član SNPJ, toda ob času smrti ni spadal k nobenemu podpornemu društvu.

Danski 'firer' dal brco fašizmu

Umil si je roke in se skesano izpovedal javnosti

New York. — (FP) — Nacizem je na Danskem dobil velik udarec, ko mu je nedavno dal brco njegov voditelj, bivši kavalerijski poročnik Carl Lembcke, in se javno izpovedal svojega greha. Fašizmu je dal brco z objavo pisma v listu "Tidemde", v katerem prosi narod in žide odpuščanja.

"Izredno mi je žal," pravi poročnik Lembcke, "ker sem podvzel iniciativo za organiziranje narodnega socializma na Danskem in igral v tem gibanju najvažnejšo vlogo. Žal mi je prvič, da sem se mogel kdaj združiti s tako nemško stvarjo kakor je narodni socializem, ki se je zaplodil na danski zemlji, in drugič, da sem po nemškem vzorcu mogel kdaj počenjati tako krivične stvari kakor je persekutiranje židov . . . Deželo je treba predramiti iz letargije. Prišel sem do zaključka, da ni večjega idiotstva kot gonja proti židom s strani tiska narodnega socializma, ker na ta način dobi narod napačno sliko glede vprašanja, kaj je narobe politično.

"Danskemu narodu in židovskemu ljudstvu na Danskem se opravičujem in ju prosim odpuščanja za vse krivičnosti, ki sem jih storil. Dostavljam še to, v kakršnikoli politični kapaciteti bom v bodoče deloval, da bom deloval v vsej svoji moči, da se ne ponovijo take zmote."

Bivši nacistični "firer" na Danskem se je v posebnem pismu oprostil tudi premierju Theodoru Staudingu in ga prosil odpuščanja "za osebne napade, ki sem jih bruhal na vas z mojimi sleditelji vred."

Nacije je ta dezertacija njih glavnega voditelja tako ujezila, da so tri dni po objavi pisma v listu "Tidemde" ponoči razbili veliko šipo neke trgovine, ki se je prelevila v "Lembckejevo športno trgovino."

Danska vlada ne jemlje resno nacističnega gibanja, dasi je bilo pred par leti že precej močno. Na Lembckejevo spreobrnitev je mogoče vplivalo tudi to, ker je vlada izdelala novo ustavo, ki bo dala Dancem "najbolj liberalno vlado na svetu", ako jo odobri parlament, kakor se je izrazil notranji minister Dahlgaard.

Pravda zaradi kanadskih petork

Kako so hoteli izrabiti otroke

Chicago. — Te dni teče pred federalnim sodiščem v Chicagu zanimiva pravda, ki se tiče znanih Dionnovih petorčic iz Kanade. Ivan I. Spear, čikaški podjetnik, toži filmsko družbo Pathe News, verižno trgovino Woolworth & Kresge in drja. Allana R. Dafoeja — zdravnika, ki je pomagal petorkam na svet — za milijon dolarjev odškodnine, ker so mu preprečili izvajanje pogodbe glede petork. Spear misli, da je toliko izgubil, ker je bila njegova pogodba uničena. Dr. Dafoe je navzoč pri procesu.

Spear pravi v obtožnici, da je dva dni po rojstvu petorčic obiskal očeta petorčic, farmarja Dionna, na njegovem domu in z njim, njegovo ženo, materjo petork in s katoliškim župnikom Danielom Routhierjem — ki je bil in je še glavni svetovalec Dionnovi družini — je sklenil pogodbo, na podlagi katere je on imel monopol nad vsemi vestmi glede petork in sploh nad vsem, kar ima biti v zvezi s petorkami za časa njihovega življenja. V pogodbo so zapisali, da Spear vzame 70 odstotkov vseh dohodkov, Dionnova družina dobi 23 odstotkov in katoliški župnik Routhier pobere ostalih sedem odstotkov.

Dr. Dafoe je pa takoj ves ta načrt podrl, ko je odločno prepovedal vsako špekulativno poseganje v življenje peterih deklic. Zlasti je zabičal staršem petork, da vsaka vožnja komaj rojenih otrok v Chicago na svetovno razstavo, kakor je hotel Spear, pomeni smrt zanje. Tako se je Spearova pogodba razbila in Spear zdaj toži za odškodnino v vsoti enega milijona dolarjev. Radovedni smo, kako bo ta tožba izpadla.

Francija se boji izbruha vojne

Mussolini pozvan, naj ustavi Hitlerja

Pariz, 28. sept. — Izgledi o miru so izginili po mnenju francoskih uradnih krogov, ko je Hitler poslal nov ultimat Češkoslovaški z zahtevo, da mora takoj izprazniti sudetske distrikte, "v obratnem slučaju pa naj se pripravi na posledice."

Hitlerjev ultimat ni presenetil francoskih diplomatov, ker so ga pričakovali. V tem vidijo zadnji diktatorjev poskus ustrahovanja Češkoslovaške.

Eric Phipps, angleški poslanik v Parizu, se je sinoči oglasil v uradu francoskega zunanjega ministra Bonneta. Povedal mu je, da Hitler v svoji poslanici premierju Chamberlainu ni hotel podaljšati časa glede odstopa sudetskega ozemlja Nemčiji. To se mora zgoditi prihodnjo soboto.

Francoski in angleški državniki nameravajo zdaj apelirati na italijanskega diktatorja Mussolinija, naj prepreči Hitlerjevo invazijo Češkoslovaške in tako odvrne vojno. Ako bo Mussolini odklonil apel, tedaj bo ponovno demonstriral trdnost osi Rim-Berlin in zavezniške države bodo vedele, kaj imajo storiti.

BOMBAŽNI FARMARJI IŠČEJO NOVEGA IZHODA

Na dan so prišli z novim načrtom za solucijo problema

ZAHTEVAJO ŽIVLJENSKI OBSTANEK

Little Rock, Ark. — (FP) — V bombažnem pasu na jugu se je pojavilo novo gibanje za rešitev farmskega problema, kar je znamenje, da je skrahiral ves vladni program za pomoč farmarjem. Gibanje sloni na ideji vladne garancije cen oziroma letnih dohodkov za minimalni življenski obstoj. Paritetne cene naj bi vlada garantirala do pet bal bombaža vsaki družini, malemu farmarju kot velikemu plantažniku, najemniku kot "sharecropperju".

Propagatorji tega načrta pravijo, da bi to pomenilo vladno garancijo cen za sedem do osem milijonov bal bombaža na leto in $400 minimalnih letnih dohodkov vsaki družini. Prav tako tudi pravijo, da bi ta načrt pomenil zaobrnitev sedanjega toka na plantažnem jugu in bi velike plantažnike prisilil, da bi prenehali z uvajanjem dninarskega dela in oddajali zemljo v najem proletarskim farmarskim družinam. V to bi jih sililo dejstvo, ker bi se kvota vsake plantaže ravnala po številu na njej živečih družin, to je do pet bal na vsako družino.

S tem načrtom je prišla na dan Zveza bombažnih farmarjev za minimalne dohodke. Med drugimi, ki podpirajo ta načrt, sta tudi M. F. Dickinson, predsednik Farmarske unije v Arkansasu, in Joe Morrison, bivši državni načelnik Ameriške legije. Pričakujejo, da se bo ta zveza razvila po vsem bombažnem jugu.

Člani zveze pravijo, da je potrebna nova solucija za najvažnejšo industrijo na jugu, ker je skrahiral ves vladni program za stabilizacijo cen. Danes so cene nižje kakor so bile leta 1933, ko je Roosevelt obljubil, da bo zvišal cene. Vlada je res potrošila stotine milijonov za subvenciranje bombažnih farmarjev, v glavnem velikih plantažnikov, za skrčenje produkcije, toda problem je tam kot je bil.

To gibanje se loteva z druge strani, s strani garancije letnih dohodkov za minimalni obstoj vsake družine, kar pomeni vladno kontrolo bombažnih cen. Paritetno ali garantirano ceno bi farmar, plantažnik ali najemnik prejel le do pet bal bombaža, odvišek bi pa moral prodati na svetovnem trgu po ceni, kakršno bi prejel. Eno tretjino zemlje bi moral farmar posejati z drugimi pridelki, kar bi odpravilo podoravanje bombaža.

Tekstilna unija podpisala 24 pogodb

New York. — Tekstilni organizatorični odbor CIO poroča, da je bilo zadnje dni obnovljenih 22 kolektivnih pogodb ki krijejo 5000 tekstilnih delavcev, pri dveh družbah pa je bila sklenjena nova pogodba. Ti družbi sta Swift River Woolen & Worsted Co. v Westerlyju, R. I., in Smith Textile Corp. v Staten Islandu, N. Y. Prva uposluje 225, druga pa 150 delavcev. Pogodbe določajo 40-urni tednik, plačo in pol za nadurno delo, teden plačanih počitnic, mašinerijo za izravnavanje sporov in druge izboljšave.

Vojne priprave sovjetske Rusije

Načrti invazije Poljske izdelani

Moskva, 28. sept. — Medtem, ko je ruski armadni štab izdelal načrte glede invazije Poljske v slučaju Hitlerjevega napada na Češkoslovaško, so se pričele širiti govorice o razkolu v poljskih vladnih krogih. Preteče vojno gibanje ruske oborožene sile je omajalo stališče poljske vlade in opozicija proti politiki, ki je naklonjena nacijski Nemčiji, narašča.

V Beli Rusiji in Ukrajini sta bili formirani dve ruski armadi. Ti bosta invadirali vilnski koridor in se pričeli pomikati proti Vzhodni Prusiji in dalje čez poljsko Galicijo. Obe armadi se zanašata na pomoč ukrajinskega prebivalstva v poljskih provincah. V načrtu je tudi formiranje poljske rdeče armade, ki naj bi sodelovala s sovjetskimi četami pri napadu Nemčije.

Svet ruskih komisarjev se je sestal na svoji seji zadnjo nedeljo v Moskvi z voditelji armadnega štaba. Na tem sestanku je maršal Klement E. Vorošilov, vojni komisar, predložil svoje poročilo, ki se je nanašalo na ruske vojne priprave na zapadni fronti.

Vse železnice v Ukrajini in Beli Rusiji so bile že militarizirane. Vlake zdaj operirajo oddelki rdeče armade. Čez 300,000 delavcev in kmetov je bilo mobiliziranih za gradnjo utrdb v Ukrajini.

Armadi, ki bosta morda invadirali Poljsko, tvori 24 divizij in vsaka divizija šteje 12,000 vojakov. Vsaka divizija ima 1300 tankov poleg kavalerije. Armadi imata na razpolago čez tri tisoč bojnih letal, ki lahko takoj stopijo v akcijo. Letala so najnovejšega tipa in razvijajo brzino 220 milj na uro.

Glavno letališče je v Smolensku in general Loktinov je načelnik letalske oborožene sile. Pod tem letališčem so orožarne, skladišča municije in bomb.

Maršal Vorošilov je na seji komisarjev priporočal takojšnjo mobilizacijo rezervne armade, kar pa so komisarji odklonili. Namesto tega se je izrekel za vpoklic nadaljnjih letnikov, ki bi imeli vstopiti v armado čez dve leti, pod orožje.

Ligine sankcije proti Japonski

Vsaka akcija sovjetov je zdaj legalna

Ženeva, 28. sept. — Svet Lige narodov je včeraj sprejel predlog za kazensko postopanje proti Japonski zaradi napadov na Kitajsko. Ta korak je bil storjen v smislu 16. člena Ligine ustave in sklenjeno je bilo, da lahko vsaka država, ki je članica Lige narodov, individualno nastopi proti Japonski bodisi z ekonomskimi ali finančnimi sankcijami. Kolektivna kazenska akcija je za enkrat nemogoča zaradi tehničnih ovir.

"To pomeni," je rekel neki član sveta Lige narodov, "da sovjetska Rusija lahko zdaj nastopi s kakršnokoli akcijo napram Japonski in vsaka njena akcija bo legalna v smislu sklepa Lige narodov. Ako Rusija začne z oboroženo akcijo, bo to legalno in pravilno v očeh Lige narodov. Ta legalnost velja za vsako drugo državo, ki je članica Lige in katera hoče nastopiti priti Japonski."

Šanghaj, 28. sept. — Kljub neprestanemu bombardiranju važnih kitajskih postojank v okolišu Hankova iz zraka so Kitajci včeraj ustavili japonske čete na vsej črti, se glasi kitajsko poročilo. Taktika kitajskega poveljstva je, da prisili Japonce na zimsko kampanjo, zato zadržuje japonsko prodiranje proti Hankovu na obeh straneh reke Jangtse za vsako ceno. Ta taktika doslej dobro uspeva.

ROOSEVELT PONOVNO APELIRAL NA HITLERJA

Predsednik priporoča sklicanje mirovne konference

HITLERJEV ODGOVOR NA PRVI APEL

Washington, D. C., 28. sept. — Predsednik Roosevelt je včeraj poslal drugi apel diktatorju Hitlerju, naj se izogne vojni, zaeno pa je predlagal takojšnje sklicanje konference, ki naj bi se vršila v kakšnem nevtralnem kotičku Evrope in katere naj bi se udeležili reprezentantje vseh v sedanjem konfliktu prizadetih držav. Rooseveltu je dejal, da govori v imenu ameriškega naroda in z namenom, da odvrne vojno.

Roosevelt je svoj prvi apel zadnjo nedeljo naslovil Hitlerju in Edvardu Benešu, predsedniku Češkoslovaške. Kopije apela sta dobili tudi vladi Francije in Velike Britanije. Včerajšnji predsednikov dramatični apel je bil poslan samo Hitlerju. Ta je bil zaeno odmev na Hitlerjev odgovor na Rooseveltov prvi apel. V svojem odgovoru je nemški diktator opozoril Roosevelta na historične napake in hibe versajske pogodbe. Rooseveltov apel je bil prečitan na vseh radiopostajah v Ameriki in potem oddajan v Evropo. Rooseveltov apel se glasi:

"Želim vas obvestiti, da sem prejel vaš odgovor na moj prvi apel. Prepričan sem bil, da se boste strinjali z menoj glede posledic in nesreče, ki bi prišle iz nove evropske vojne. Vprašanje pred svetom danes ni, ali je bila razsodba pravilna in pravična v prošlosti. Vprašanje je usoda sveta danes in jutri.

"Uporaba sile v svetovni vojni ni prinesla miru. Zmaga in poraz sta bila jalova. To je nauk, ki bi ga moral sprejeti ves svet. To je bil tudi vzrok mojega prvega apela, ki sem ga poslal vam, predsedniku Benešu in vladama Anglije in Francije. V apelu sem poudaril, da se diference med Nemčijo in Češkoslovaško lahko poravnajo na miren način. Največje važnosti v tem momentu je nadaljevanje pogajanj. Ta morajo trajati toliko časa, da se najde pravična solucija. Ako se boste strinjali z menoj, da so pogajanja edina rešitev, bodo milijoni ljudi po vsem svetu priznali vašo akcijo kot zgodovinski dogodek v interesu človeštva.

"Ameriška vlada ni zapletena v evropskem konfliktu in vsled tega ne more prevzeti nobenih obveznosti v pogajanjih, a kljub temu priznavamo svoje odgovornosti kot del svetovnega sosedstva. Želja ameriškega ljudstva je, da njegova vlada ponovno povzdigne svoj glas proti vojni."

Predsednik ni hotel komentirati Hitlerjevega odgovora na njegov prvi apel. Dejal je le, da odgovori, ki jih je dobil, pojasnjujejo vse.

Katoliški list proti amendiranju zakona

Vallanova, Pa. — Katoliška publikacija The Christian Front se je izrekla proti vsakemu amendiranju Wagnerjevega delavskega zakona in proti vmešavanju v zvezni delavski odbor. "Zakon je bil sestavljen, da zaščiti pravice ameriškega delavstva in predstavlja velik korak za dosego praktične socialne pravičnosti," pravi publikacija.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.
Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (članki, poezije, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, da je priložil poštnino.
Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1938), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Mussolinijevo norčevanje

Omenili smo že, kako je diktator Mussolini svetoval vladi Čehoslovakije, naj ugodi zahtevam sudetskih Nemcev. Od tistega časa je Benito najmanj šestkrat javno rjovel in pri vsakem rjovenju je zahteval plebiscit za sudetske Nemce.

Zadnji teden je glumač Benito celo šel v Trst in tamkaj rjovel, da morajo Čehi dati Sudetcem pravico samoodločevanja!

Dvakrat smo pogledali, če ni bila pomota v poročilu. Trst! Morda bi bilo kakšno drugo mesto kje v Furlanji ali Kalabriji. Ne, ni bila pomota — resnično je bil Mussolini v Trstu in resnično je tamkaj rjovel, da morajo Čehi dati pravico samoodločevanja sudetskim Nemcem! —

Trst je na pragu Primorske, v kateri je skoro pol milijona Slovencev in Hrvatov pod kruto Mussolinijevo peto. Čemu je šel Mussolini tja — dražit te Slovence in Hrvate? Čemu je šel tja — norčevat se iz kruto potlačenih Slovencev in Hrvatov tik pred Trstom?

Recimo, da je Bandito Mussolini šel tja v globokem prepričanju, da tistih Slovencev in Hrvatov na Primorskem, v Julijski Krajini — Venezia Giulia — sploh več ni . . . da so jih njegovi fašisti iz Kalabrije, sami trdi Italijani, že davno pretvorili v Italijane — da je na primer Caucini, odkar so mu vzeli slovenski priimek Kavčič, postal pravi Italijan v glavi in srcu — da o kakšnih Jugoslovanih v Julijski Krajini ni več govora . . . Recimo. Toda Mussolini dobro ve, da južna Tirolska še ni italijanska; on dobro ve, da tirolski Nemci — 250,000 po številu — so še vedno Nemci ne glede na to, da jim je on vzel vse narodnostne pravice, da jim je dal italijanska imena in da je prekrstil v Italijane celo nemške mrliče, ki leže v zemlji že 50 let!

Recimo, da Mussolini misli, da jugoslovanskih Primorcev ni več, vendar kako je s tirolskimi Nemci? Če so sudetski Nemci deležni samoodločevanja in svobode, zakaj niso tirolski Nemci deležni tega? Tirolski Nemci so prav gotovo prav tako pametni kot so sudetski Nemci ali prav tako zabiti — in če so zadnji sposobni voliti svojo svobodo, so tudi tirolski.

To je tako logično, tako jasno, da razumejo celo oni, ki imajo le polovico ali četrtino običajne pameti, le Mussolini ne razume. Ali res ne razume?

Kajše! — Mussolini je falot prve vrste! Prav dobro ve, kar hoče vedeti — česar pa noče vedeti, to zanj ne obstoji. Še več — tako je predrzen in falotski, da bo šel na mejo Jugoslavije in tamkaj si bo dal vreči na tla zvezanega Kraševca, kateremu bo stopil z okovanim škornjem na vrat, nakar bo rjovel za svobodo Indijancev v Ameriki! — To je Mussolini, največji cinik današnjega časa.

Obračamo in čitamo liste, da vidimo, če mu je kdo to že povedal. Nikjer nič. Gledamo starokrajske liste, naše liste iz "svobodne" Jugoslavije, da morda najdemo v njih pravo označbo tega monstruma. Zaman gledamo, zaman iščemo . . . Slovenci v Jugoslaviji so prav tako svobodni — kakor so Slovenci na Primorskem, v Mussolinijevi Italiji! Ne tu ne tam NE SMEJO povedati, kaj mislijo o NAJVEČJI propalici na svetu, katera cinično zahteva plebiscit za sudetske Nemce, istočasno pa stoji z okovanim škornjem na vratu pol milijona Slovencev in Hrvatov in četrt milijona tirolskih Nemcev, da ne omenjamo nekoliko milijonov Abesincev . . .

Well, v Ameriki je pa še nekaj svobode! —

Prazna kačja koža

Edwin P. Banta iz New Yorka, nekakšen literat ali žurnalist ali kar je že, je bil tri leta član komunistične stranke. Tako aktiven in zaslužen komunist je bil, da so mu njegovi "drugovi" poklonili Browderjevo knjigo s svojimi avtogrami v znak priznanja, da je bil dober komunist.

Zadnjič, ko je Diesov kongresni odsek nekaj brskal za komunističnimi kulisami v New Yorku, je omenjeni Banta pričal pred odsekom — proti komunistom. Že nekaj časa prej je pustil komuniste in danes jih obira tako hudo,

(Dalje v zadnji koloni.)

Glasovi iz naselbin

K slavju dneva SNPJ v Detroitu

Detroit, Mich. — V teh kritično slabih časih je prizadeto zlasti delavstvo. Brezposelnost in slab zaslužek ali pa nobenega. Večna skrb za življenske potrebščine in obstanek. Kljub temu smo lahko ponosni na članstvo SNPJ, ki se zaveda solidarnosti do svoje organizacije in ob vsaki priliki demonstrira svojo vzajemno požrtvovalnost. To se je znova pokazalo na slavju dneva SNPJ pri nas v Detroitu na delavski praznik. Članstvo se je udeležilo v lepem številu.

Lahko pač odkrito rečemo, da je bila proslava dneva SNPJ v Detroitu na delavski praznik sijajni uspeh za detroitsko naselbino in za jednoto. To je bil resnično dan zgodovinskega pomena za nas in našo organizacijo, vsled tega nam bo ostal v spominu še dolgo časa. Tudi zunanji člani in rojaki iz daljnih krajev so se udeležili tega slavja v lepem številu. Vemo pa, ako bi bili boljši časi, to je boljše delavske razmere, da bi bila udeležba veliko večja. Upoštevajoč sedanje splošne delavske razmere pa smo lahko zadovoljni in ponosni na naš skupni rezultat. Detroitska federacija društev SNPJ se je potrudila kolikor je bilo v njeni moči. Odborniki so si naložili veliko nalogo, obilo dela, katerega jim ni bilo mogoče do pičice izvršiti. Ako malo pretehtamo dejstvo, da je bilo treba cele 3 do 4 dni delati dolge ure, in to brezplačno, bomo brez vsake sebičnosti dali priznanje vsem onim, ki so delali in se žrtvovali.

Razume se, da so bile tu in tam kakšne pogreške in napake. Brez teh ni nobeno delo izvršeno. Brez pogrešk in napak je le tisti, ki nič ne dela. Ker nič ne dela, je torej logično, da ne more napraviti nobenih pogrešk in napak. Cilj odbora je v prvi vrsti bil, da se zunanjim članom in gostom postreže in ustreže kolikor je to najbolj mogoče. Ker pa je Detroit veliko mesto in v njem majhna slovenska naselbina, je imel odbor pred seboj največji problem glede prenočišč. Vsak se mora zavedati, da vsaka družina bodisi tu ali drugje ima stanovanje dovolj veliko le za svojo družino. To so tudi vzroki, katere je treba upoštevati, da ni bilo mogoče dobiti prenočišč pri rojakih za goste, ki so prišli iz drugih naselbin. Zraven tega pa je treba javnosti povedati, da smo detroitski Slovenci jako raztrešeno naseljeni po vsem mestu in okolici. Nikjer nismo kompaktno naseljeni v tem mestu, kakor se to vidi v raznih drugih slovenskih naselbinah, kjer živijo naši rojaki večinoma skupaj. Vsled tega ta potežkoča, kar zunanji rojaki pač lahko razumejo.

Naše skupno prizadevanje je bilo v tem, da v danih razmerah ugodimo največjemu številu z najboljšo občo postrežbo. Ako ni bil ta ali oni postrežen kot bi moral biti, naj oprosti. Morda bo kdaj tudi sam imel na svoji rami toliko obligacij kot jih je imel naš odbor detroitske federacije, pa se bo lahko sam prepričal, da ni mogoče vse do pike izvršiti, pa če bi to storil še tako rad. Vsled tega upam, da bodo vsi zunanji gosti oprostili našim nedostatkom, ki so ob takih prilikah nepreprečljivi. Vsak dan se kaj novega naučimo iz izkušenj. Tako smo se tudi na naši veliki prireditvi. Kjer smo sedaj naredili kakšno napako, jo bomo v bodoče skušali popraviti in odpraviti.

Da je bila naša velika prireditev triumfalen uspeh, je v dokaz velika udeležba na tridnevnem slavju. V soboto 3. sept. je bilo v Danski dvorani čez 1000 ljudi. Že to število na eni sami večerni plesni prireditvi prekaša v naši naselbini vse prejšnje. Naslednji dan, v nedeljo 4. sept. pa je bilo v Carpathia parku čez 3000 ljudi. Toliko občinstva nismo imeli v Detroitu še na nobenem pikniku. V soboto večer se je servirala prosta večerja zunanjim gostom. Napovedano je bilo, da se bo večerja servirala od 4. do 8. zvečer, ampak gosti so prihajali tudi ob 10. in 11. ter ob 12. uri. To je tudi težak problem glede točne postrežbe. Kdor je bil lačen in je vprašal za večerjo, je bil tudi postrežen. Pregovor pa pravi, da kdor jezika špara kruha strada. In tako se je morda temu ali onemu godilo, da ni bil deležen proste večerje.

V Danski dvorani ni bilo nobenega programa. Imeli smo le plesno zabavo, jestvine in pijače. Po mojem mnenju bi bilo bolj umestno, da se priredi kulturni program. Ko se zbirajo zunanji gostje, utrujeni in ker v mnogih slučajih v svoji naselbini nimajo prilike do večjih programov, da se bi izvajal lep in obširen ter bogat kulturni program. Po dolgi vožnji se bi gostje odpočili ob uživanju programskih točk. Vsled tega priporočam, da se na prihodnji proslavi dneva SNPJ na Labor day kaj sličnega pripravi.

V nedeljo 4. sept. ob 9. dopoldne se je pričela žogometna tekma med mladino. Bilo je 5 različnih teamov iz Penne, Waukegana, Clevelanda in Detroita. V te igre nisem fanatično zainteresiran. Povedali so mi, da so odnesli zmago fantje od društva Young Americans, ki so porazili Clevelandčane. Udeležil sem se te tekme, dasi nimam pojma o tej igri. Opazil sem pa, da so nekateri starejši člani zelo zainteresirani vanjo, tako da celo pozabijo kaj delajo. Rad vidim, da se mladina zabava in da igra, ker to je pač v mladi krvi, ne strinjam pa se, da bi mi stari, sivi in plešasti možje blamažo sami sebi delali, kajti to nam ne pristoja in ni možato.

Po končani tekmi se je pričela vožnja na piknik, ki se je vršil na 10 milj oddaljenem prostoru od SND. Udeležba, kakor že omenjeno, je bila res povoljna. Vse je bilo veselo razpoloženo. Opazil si stiskanje rok vsevprek, presenečenja in veselja. Slišal si: jaz sem od tam, jaz prihajam od tod, oni od drugod itd. Ljudje so se spoznali in sestali prvič, drugi večkrat. Mnogi se niso videli 20 in 25 let. Res, jako zanimivo in pomembno. Lepo je bilo videti to veliko množico članov in rojakov.

Ob petih popoldne je federacijski predsednik Frank Česen odprl program z govorom v mikrofon (zvočnik) in se dobro postavil. Navzoče je lepo pozdravil in jih vabil, naj se počutijo med nami kot doma. Nadalje, naj agitirajo za SNPJ in propagirajo njene ideje, tako da bo naša jednota še večja in močnejša. Drugi govornik je bil gl. predsednik Vincent Cainkar, ki je osredotočil svoj govor na delo za jednoto in za dobrobit članstva ter organizacije. Omenil je razne potežkoče in zapreke ter konkurenco od strani privatnih kapitalističnih inšurencev. Nadalje je omenil stroge državne zakone, apeliral na mladino, naj ostane zvesta jednoti in naj nadaljuje naše delo po začrtani poti za večjo in boljšo jednoto, tako da bodo po naši smrti sposobno vodili jednoto naprej in nadaljevali naše delo. Br. Cainkar je govoril v obeh jezikih. Na mestu bi bilo, da se bi kot predsednik naše jednote dotaknil sedanjih delavskih problemov in povedal delavcem kje so vzroki, da delavstvo trpi neznosno mizerijo.

Nato je govoril Patrick O'Brien, kandidat za probatnega sodnika. Omenil je svoje delo v Calumetu iz dobe štrajkov, ko je bil on tam sodnik in da so mu naši rojaki dobro znani kot dobri boritelji in vztrajni pri svojih zahtevah. Dejal je, da smo kulturen in napreden narod, ki se bori za svobodo in demokracijo. Nastopilo je več drugih govornikov, med njimi glavni odborniki John Vogrič, Lowrence Gradišek, M. Petrovich, Frank Bolka, John Olip. Morda je še kateri drugi gl. odbornik govoril. Društveni in federacijski uradniki so bili R. Travnik, J. Rimac, J. Mihelich, predsednik društva 121, dalje član glavnega odbora M. Medvešek iz Clevelanda in J. Kaferle, Terbižan, Frančeškin, Jauch, Kalan, Božič od isto tam. Bilo je še mnogo drugih znanih, a vseh si nisem zapomnil, tako tudi pomožni urednik Prosvete Anton Garden, ki je imel že več polemik v Prosveti z raznimi člani. Stavili so mu razna vprašanja in on se je otepal na vse načine, odgovarjal, pojasnjeval kolikor ja pač mogel. Rad bi zadovoljil vse, kar pa seveda ni mogoče nikomur storiti.

Prišli so člani in rojaki iz Chicaga in Waukegana, iz Milwaukeeja, La Salla, Canonsburga, iz bližnje Kanade ter iz mnogih drugih krajev ameriških držav. Na programu je bilo tudi nekaj izrednega, ko je federacijski tajnik Ray Travnik prečital brzojavko dveh članov društva Young Americans SNPJ, ki sta jo poslala iz Nemčije — namreč brzojavko od Antona in Margarete Jurca, ki sta čestitala k tej proslavi in želela obilo uspeha. Ta dogodek je pač zgodovinskega pomena, kajti kaj sličnega se prej še ni zgodilo na naših prejšnjih proslavah.

Z mojim dopisom se bi bil že prej oglasil, ker je bilo dokaj šušljanja, da je bilo veliko "kikanja" in nezadovoljstva. Pa sem rajši počakal, da se kdo drugi oglasi iz drugih naselbin in javno pove svoje mnenje. Ampak do danes je glede tega vse tiho in mirno. To je znak, da je vse okej, da se vsak zaveda, da je bilo v danih razmerah mogoče izvršiti le tako, kakor se je izvršilo.

Naj dodam, da je za govorniškim programom nastopil pevski zbor Svoboda, nato pa zbor Slavulj. Oba zbora sta izvajala lepe skladbe in umetne pesmi. Ali bilo je preobilo ljudstva in tudi šundra in ni bilo mogoče mase kontrolirati ter utihniti. Zato ni klasično petje naredilo nobenega efekta na publiko. Program na piknikih in govori niso na mestu. Kulturna in izobraževalna dela ter slični programi spadajo bolj v dvorane.

Upam, da v bodoče bomo vse te in druge slične naše nedostatke popravili oziroma odpravili, zraven pa tudi boljše vsem gostom postregli v vseh ozirih, tako da se bodo veliko bolje počutili. — **Anton Jurca, 121.**

Jubilejno presenečenje

Sheboygan, Wis. — Ker je bilo preteklo soboto deževno vreme, sem bil vesel, ko me je obiskalo par prijateljev na mojem domu. Rešetali smo razne domače in druge probleme in tako je minil čas do večera. Končno smo sklenili, da se odzovemo vabilu prijatelja in da se udeležimo domače zabave, ki jo priredi tisti večer za svoj ožji krožek prijateljev.

Odpeljali smo se. Ustavili smo se v Fludernikovi dvorani. Vstopivši v dvorano, nas je pozdravila najmanj tristotera množica z dolgim vzklikom. Moja žena in jaz sva kar strmela, ker nisva mogla razumeti, kaj se godi. Številni prijatelji so naju obkrožili, nama stiskali roke in čestitali k 35 letnici najinega zakonskega življenja. Nato so naju posadili k mizi, ki je bila z raznimi dobrotami obložena. Godba je zaigrala in zdravice so se slišale po dvorani. Moja žena in jaz pa sva se z očmi vsa presenečena vprašala: ali je to mogoče, da je vse to nama v počast?

Sprejela sva to veselo presenečenje z veliko hvaležnostjo in z globokim vtisom prijateljstva v najinih srcih. Zato se iskreno zahvaljujeva vsem, ki ste prisostvovali in se žrtvovali za to slavje ob 35 letnici najinega družinskega življenja. Najiskrenejša zahvala za vašo požrtvovalnost in naklonjenost ter številne čestitke.

Joe in Mary Mehak.

CIO za delavsko stranko

Ely, Minn. — Tukajšnji lokal št. 1664 CIO je na svoji redni seji sklenil, da iz svoje blagajne da za volilno kampanjo farmarsko delavski stranki (FLP) vsoto $25 z namenom, da na ta način pomagamo delavskim kandidatom poraziti reakcionarne nasprotnike in sovražnike zvezne administracije.

Dalje je bilo na isti seji sklenjeno, da se pošlje $10 našemu kongresniku Johnu T. Bernardu, ki se veliko trudi in bori za delavsko organizacijo. Naj omenim tudi to, da v oktobru priredimo veselico s prosto vstopnino. Ta veselica bo samo za člane lokala 1664 CIO. Vsak član pa naj prinese svojo unijsko karto. Ostalim delavcem, ki niso člani naše delavske organizacije, se pa nudi lepa prilika, da pristopijo v našo sredo, kajti sedaj ni nobene pristopnine. Le da plačate asesment za dva meseca, pa postanete član naše organizacije. Ne prezrite te prilike, kajti kampanja se bo morda v kratkem času zaključila.

Člani se naprošajo, da stopijo v akcijo takoj v agitaciji za pridobivanje novih članov in da jih pripeljejo seboj.

Veselica se bo vršila v Delavski dvorani (Workers Hall). Za ples bo igral Dejakov orkester. Pripomniti moram, da člani lahko pripeljejo svoje žene in družine, sinove in hčere. Pri našem lokalu nismo le stari možakarji, temveč imamo tudi mlade člane. Jedačo in pijačo bo preskrbel pripravljalni odbor. Podrobnosti z datumom veselice bodo objavljene pravočasno. Delujmo skupno vsi delavci kot eden!

George Kochevar, 268.

Veselica društva 19 SNPJ

West Mineral, Kans. — Društvo Orel št. 19 SNPJ priredi veselico ali piknik v nedeljo, dne 2. oktobra popoldne v novi dvorani na East Mineralu. Uljudno vabimo vse člane in rojake iz sosednih naselbin, da nas obiščejo na tej veselici. Na svidenje!—**Anton Potočnik, tajnik.**

Študentje čilejske univerze, ki so bili aretirani v Santiagu, Chile, po neuspešnem nacijskem puču.

Petrolej—razkrojni proizvod morskih živali

Glede nastanka petroleja se je do nedavna srdit boj med pristaši dveh različnih nazir Večinska skupina je zagovarjala slavnega P Mendelejeva, ki je že 1877 postavil teorijo, je nastal petrolej iz kovinskih karbidov in v ne pare ob tvorenju ogljikovodikov in sice dokaj globokih plasteh naše zemlje. Manj ska skupina, ki je zdaj končno nekako prod pa zastopa mnenje naravoslovcev Englerja v. Hoeferja, ki trdita, da je petrolej razkro produkt morskih živali in v majhnem odsto tudi nekaterih rastlin. Bitumenski škrilje iz katerih se po rafinaciji pridobivajo nekat rudninska olja, namreč zmerom kažejo sled morskih živali in poredkoma tudi odtise rast

Po tem naziranju, ki ga poleg omenjenih d zagovarjajo tudi še mnogi učenjaki, si razla mo nastanek petroleja na ta način, da se morsko dno na posameznih mestih prav na dvignilo, tako da so se mahoma znašli na hem veliki morski zalivi, v katerih je pogi vse živalstvo. Pri raziskovanju morskega znanstveniki tudi zdaj često nalete na ogro na grobišča morskih psov, kitov in drugih m skih živali, ki se z obilico planktona pomeš odsedajo na mirnih mestih morskega dna in katerih v stotisočletjih nastajajo nove k nine.

Kako velikanska utegnejo biti ta žival grobišča, lahko posnamemo iz poročil mo plovcev, kolikor so seveda prestala ostro kr ko znanstvene preskušnje. Tako je 1890 neki parnik celih 57 ur skozi roj mrtvih kob ki ga je močan severni veter zanesel v Rd morje. V poletnih mesecih 1880. leta je Mehikanski zaliv na površini 275 kvadrat kilometrov pokrit s poginulimi zelenimi m skimi želvami. Na obrežju sibirskih rek O in Irtiša so 1897 opazovali skoraj 250 km d vlak mrtvih rib, ki so bile nagrmadene mes ma v 5 m debeli plasti in 1882 je tamkaj o zoval neki parnik na dolžini 230 km nep kinjeni roj gnijočih rib.

Že ti primeri kažejo, da surovin, iz kate narava proizvaja petrolej, res ne manjka. S nastanek petrolejskih ležišč iz teh surovin učenjaki tako razlagajo, da se živalska gro šča pokrijejo s plastmi peska in gline, na se začno sestavine živalskih trupel, ki vsebuj dušik, počasi razkrajati, pri čemer se tvor ogljikovodiki—petrolej, ki se—ker ga nav zapirajo zrakotesne plasti—pod velikim pr skom počasi izriva v praznine in razpoke meljske skorje v soseščini.

Omeniti je še treba, da so najnovejša razis vanja Črnega in Kaspiškega morja tudi tu krila velikanska živalska grobišča. Vse pet lejsko ozemlje na Krimu, ob Karpatih, v Rom niji in ob Črnem morju je ostalo kot spom na velikansko, morske favne bogato morje, je v terciarni dobi pokrivalo ta košček zemlj

Glavna sestavina petroleja so ogljikovodi Surovi petrolej ali nafta se—koliko je same porabimo—podvrže tako imenovani prekinj destilaciji, ki nam daje zapovrstjo: gasol bencin, petrolej, eter, ligroin, kerosin (petro za svečavo). Ostale maščobe se pokurijo ali predelajo v mazalna olja in masti, v asfalt sorodne proizvode. Za surovim petrolejem, sicer treba prodirati zmerom globlje v zem (navrtine v globočino preko 2000 metrov n nič nenavadnega), vendar pa se ni treba ba da bi petroleja v doglednem času zmanjka t—

Starodavna kultura v Južni Afriki

V Rodeziji je južnoafriški geolog Dixey l letel na senzacionalne najdbe. Uspelo mu odkriti okamenele ostanke živali, ki so živ pred 200 milijoni let in ki znanost zanje d slej ni vedela. Zadel je tudi na obsežno gro šče, ki bo znanost še zelo obogatilo. Slabe vr menske prilike otežujejo ta čas izkopavanj čim se pa vrne boljše vreme se bo nadaljeva v največjem obsegu.

To afriško ozemlje se odlikuje posebno tem, da je tu najti sledove najstarejše afriš kulture. Že običaj, da se pri Kafrih pokoj kov brat poroči z njegovo vdovo in da pok pava to ljudstvo svoje mrtvece na pobolj gričev, kakor so delali stari Feničani kaže, d so pradavni prebivalci Rodezije prihajali zvezo ž njimi. Številne razvaline zgradb v f ničanskem slogu to domnevo še bolj potrju jo. Najbolje ohranjeno razvalino je najti ka šnih 25 km južno od mesta Viktorije. N vrhu nekega griča so ostanki trdnjavi podob ne zgradbe s pet do šest metrov visokimi s dva do pet metrov debelimi granitnimi stena mi. Nešteto hodnikov veže poslopje z obzid jem, s katerega se dviga več stolpov. V te poslopju domnevajo svetišče boginje Tant. V bližini so tudi razvaline Baalovega svetišča Verjetno je, da so ti svetišči postavili pripad niki sončnega in zvezdnega kulta, Arabci al Egipčani, skratka ljudje, ki so se bili preselil s severa.

(Dalje iz prve kolone.)

kakor jih ne more noben fašist. In kaj se je še zgodilo? Nekaj časa po omenjenem prih nju je Banta nastopil kot govornik na sestan ku nemško-ameriškega Bunda, nacijske orga nizacije v Ameriki! — Nov odgovor na vpra šanje: kako daleč je od komunista do fašist

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

Tatvina in umor. — V Št. Lo-[illegible]cu na Dolenjskem sta Anton [illegible]mar iz Mirne in Jože Štru-[illegible] izvršila z dvema pajdašema [illegible]k vlom v Bregarjevo trgovi-[illegible]. Domači so kmalu opazili, da [illegible]vlomilci odnesli precej blaga [illegible] denarja, pa so vaščani sami [illegible]nizirali pogon za tatovi. Zi-[illegible] Jože Ostanek je izsledil skri-[illegible]liče, kjer so tatovi pustili svoj [illegible]. Ljudje so obvestili o stva-[illegible]rožnike, ostanek pa je stra-[illegible] skrivališče, da ne bi tatovi [illegible]a odnesli dalje. Tatovi pa so [illegible] menda skriti v bližini in so [illegible]adli Ostanka, ki je dobil strel [illegible]rebuh, da je kmalu nato izkr-[illegible]el. Ko so prišli orožniki z vaš-[illegible] na kraj skrivališča, so na-[illegible] Ostanka mrtvega. Orožnikom [illegible]uspelo aretirati Kramarja in [illegible]klja, niso pa še prijeli osta-[illegible] dveh tatov niti niso še mogli [illegible]toviti, kdo je ustrelil Ostan-[illegible]

Nesreča v Št. Vidu. — V Št. [illegible] nad Ljubljano stoji livar-[illegible] "Zvon", v kateri je bil zapo-[illegible] tudi 28 letni livar Karel Za-[illegible]ik iz Podgore. Te dni se je [illegible]rniku zgodila huda nesreča. [illegible] je vlival razgreto zlitino v [illegible]del in je bil model najbrže še [illegible]her, mu je vrela zlitina briz-[illegible] v obraz in mu prizadejala [illegible] poškodbe. Prepeljali so ga [illegible]oj v ljubljansko bolnišnico, [illegible] so ugotovili, da bo fant naj-[illegible] izgubil vid na obeh očeh.

[illegible]boj v Slovenski Bistrici. — [illegible]lov. Bistrici je bil ubit 26 let-[illegible]godec Alojzij Jereb, ki je ho-[illegible]po gostilnah in svatbah ter [illegible]vojo harmoniko razveseljeval [illegible]te in svate. Drugače je bil [illegible]iben v gornjebistriški tovar-[illegible] Napadel ga je z nožem 37 let-[illegible] Franc Dupak, uslužben v to-[illegible]ni "Pohorje", znan razgrajač [illegible]pretepač, in mu zadal absolut-[illegible] smrtonosno rano.

[illegible]nomor brezposelnega. — V [illegible]liču ob Dravi je Drava na-[illegible]la moško truplo. Uspelo je [illegible]toviti, da gre za 44 letnega [illegible]tarja in cinkarniškega delav-[illegible]rana Škoda z Ostrožnega pri [illegible]. Bil je pred kratkim odpuš-[illegible], nakar je izginil od doma in [illegible]rgel v Dravo.

[illegible] let "Radničkih Novin". — [illegible]oslovanska socialna demo-[illegible]cija, posebno srbska, je pri-[illegible]vljala že več mesecev vsede-[illegible]sko zborovanje v Beogradu in [illegible] v proslavo 40 letnice naj-[illegible]rejšega srbskega socialistič-[illegible]a lista, "Radničkih novin". [illegible] list je sploh najstarejši ju-[illegible]lovanski socialistični list, dru-[illegible]je slovenski, chicaški "Prole-[illegible]ec"! Oblasti seveda niso šle [illegible]roko in tako so morali to vse-[illegible]avsko prireditev parkrat od-[illegible]ti, a še vedno niso dobili do-[illegible]enja za veliko zborovanje. [illegible]eli so prirediti to proslavo le [illegible] čisto prosvetno slavje, kate-[illegible]a pa se je udeležilo tudi za-[illegible]pstvo češke socialistične [illegible]anke, z Madžarskega pa je bil [illegible]zoč socialistični poslanec E-[illegible]nuel Buchinger. Na proslavi, [illegible]je bila 11. septembra, je bila [illegible] odprta razstava delavskih [illegible]rtnih in prosvetnih organiza-[illegible] ki bo nekaj dni odprta delav-[illegible]mu občinstvu.

Srbski dnevnik "Pravda" usta-[illegible]em: — V Beogradu so doneda-[illegible] izhajali trije veliki dnevni-[illegible] "Politika", Vreme" (Čas) in [illegible]ravda" (Pravica). Od teh je [illegible]ravda" star dnevnik, ki je iz-[illegible]al že med vojno in je vedno [illegible]stopal francoske interese. Se-[illegible]da se je zadnje mesece zelo [illegible]zemal za obrambo Češkoslo-[illegible]ke, hkrati pa je bil bliže naši [illegible]ziciji, kakor pa vladi. Ta sta-[illegible] srbski dnevnik je bil pred ne-[illegible] dnevi od notranjega mini-[illegible]ra dr. Korošca prepovedan. [illegible]epoved trdi, da so v redakci-[illegible] "Pravde" nastajali mnogi le-[illegible]ki, ki blatijo sedanjo vlado in [illegible]adajo baje nekatere člane di-[illegible]stije. Ti letaki so se zadnje [illegible]e pogosto pojavljali v Beo-[illegible]adu in zbujali silno vznemirje-[illegible], vznemirjenje v javnosti in [illegible]nemirjenje med prizadetimi. [illegible]icija je izvedla preiskavo v [illegible]akciji "Pravde" in našla za-[illegible] podobnih letakov. Zaradi te-

nožem v trebuh, Lojze pa 7 vbodov z noži. Oba so kmalu prepeljali z reševalnim avtom v ljubljansko bolnišnico, kjer pa je France Klančar kmalu po prevozu podlegel. Imel je prerezano drobovje in je bila vsaka pomoč zaman. Lojze pa bo okreval. Orožniki so krivce polovili.

Hitlerizem in manjšine. — Iz Koroškega je prišlo poročilo, da je bilo pred tedni ustanovljenih na Koroškem 60 nemških otroških vrtcev in sicer predvsem v krajih, kjer prebivajo Slovenci. Nemški listi so pisali o tem in odkrito priznali, da bodo s temi otroškimi vrtci laže germanizirali Slovence. To utegne biti vendarle zadosten dokaz, da ovrže mnenje nekaterih zaslepljencev, češ da bo Slovencem na Koroškem bolje kakor doslej. Germanizacija, ki jo je gojila bivša Avstrija, se zdaj pod Hitlerjem le še stopnjuje in natanko organizira. "Koroški Slovenec", ednik katoliških koroških Slovencev (edini slovenski tisk na Koroškem), je ob prihodu Hitlerja v Avstrijo izpisal iz Hitlerjeve knjige stavek, da Nemci niso za potujčevanje katerekoli manjšine, ker take manjšine kvarijo narod, ki jih je potujčil. To Hitlerjevo geslo ponavlja "Koroški Slovenec" stalno in s tem skuša vplivati na hitlerizem, da ne bi germaniziral Slovencev. Spričo snovanja teh otroških vrtcev je zdaj ta list zapisal: "Kot glasilo Slovencev v Veliki Nemčiji smo prisiljeni ugotoviti, da na Koroškem dejstva ne odgovarjajo narodno socialističnim načelom. To dokazujejo naše šole in dokazujejo otroški vrtci, katerih ponemčevalni namen oficialno potrjuje strankina institucija. Na to nedoslednost opozarjamo čuvarje narodnosocialistične ideologije." Precej korajžne besede, če upoštevamo strog nemški režim in strogo cenzuro. Ljubljanski "Slovenec" je ob hitlerizaciji Avstrije napisal, da bo zdaj slovenski manjšini na Koroškem gotovo bolje, ker je Hitler proti zatiranju manjšin. Takrat že smo označili to za otročjo zmoto. Zdaj govore dejstva sama. Če smo od prevratu zgubili Koroško prvič, smo jo s Hitlerjem drugič in še bolj zatrdno.

Vlak ga je povozil. — Dne 8. t. m. je savinjski vlak med Polzelo in Št. Petrom povozil 84 letnega preužitkarja Petra Mališa z Brega pri Polzeli. Hotel je čez progo, tedaj je pridrvel vlak in podrl starčka, ki je dobil tako hude poškodbe, da je še isti večer poškodbam podlegel.

Jugoslovenska svobodna cona v Trstu. — Pod naslovom "Jugoslovenska svobodna luka v Trstu" objavlja nacionalni odbor jugoslovenskonemške trgovske zbornice v Beogradu v svojem bulletinu "Privredne vesti", da je med Jugoslavijo in Italijo sklenjen sporazum zaradi prevoza našega blaga preko Trsta. Za vkrcanje našega blaga na ladjo bodo določene posebne tarife, Jugoslavija pa bo imela možnost, da se poslužuje prejšnje avstrijske svobodne luke v Trstu.

Previdnost

Gospodinja: "Rada bi vas vzela v službo. Upam, da ste se izlepa razšli s prejšnjimi gospodarji?"

Dekle: "Kajpak! Ko je gospa sedela v kadi, sem zaklenila kopalnico in potlej sem v miru pobrala svoje reči in šla."

Problemi priseljenca

Krive navedbe in deportacija

Vprašanje: Ko sem zaprosil leta 1926 za priseljeniško vizo, sem rabil potni list prijatelja, po svojem prihodu pa sem rabil le svoje pravo ime. Ali morem zaprositi za državljanstvo v svojem lastnem imenu?

Odgovor: Inozemec, ki je prišel v Ameriko po 1. juliju 1924 pod napačnim imenom in je dal konzulu krive navedbe, ko je zaprosil za vizo oziroma je porabil dokumente, ki niso bili njegovi, da bi dobil priseljeniško vizo, je kriv krivoprisežništva in je podvržen deportaciji.

Čezurno delo

Vprašanje: Kot razumem, določa novi federalni zakon maksimalni delovni teden 44 ur. Ali je čezurno delo (overtime) dovoljeno po tem zakonu? Kdaj stopi ta zakon v veljavo?

Odgovor: Takozvani Wage-Hour law stopi v veljavo dne 24. oktobra 1938. Določa maksimalni delavni teden 44 ur tekom prvega leta svoje veljavnosti, 42 ur tekom drugega leta in 40 ur po dveh letih. Čezurno delo je dovoljeno, delavci pa morajo biti plačani vsaj poldrugikrat (čas in pol) toliko kolikor za delo v dovoljenih urah. Zakon se tiče le onih industrij, ki se ukvarjajo z meddržavno trgovino ali z izdelovanjem blaga, ki se prevaža iz ene države v drugo.

—FLIS.

Knjižica o oskrbi dojencev

Sledeča vest bo zanimala roditelje več ko dveh milijonov detet, rojenih v Združenih državah leta 1938: Federalni urad za otroško oskrbo (Children's Bureau of the U. S. Department of Labor) je baškar izdal nov iztis najbolj razširjene knjige Strica Sama — "Infant Care" (Oskrba dojencev).

Knjiga je bila prvič izdana leta 1919 in sedaj pomaga oskrbovati že drugo generacijo mladih Amerikancev. Do danes se je razpečalo več ko deset milijonov iztisov.

Knjižica najprej opominja starše, naj nemudoma registrirajo rojstvo deteta, potem pa opisuje razvoj deteta od rojstva do prvega lea življenja in nudi enostavne nasvete o vsakdanji oskrbi deteta, preprečevanju bolezni in nezgod, detetovem oblačilu, kopeli, spanju, gibanju in igranju, svežem zraku in solncu, pridobivanju slabih in dobrih navad; treniranju in disciplini, kakor tudi o prehrani. Poglavje o boleznih vključuje popis prvih znakov bolezni pri detetu in kaj je treba storiti, predno pride zdravnik in podobno. Poudarja se potreba zdravniškega nadziranja in izpolnjevanja njegovih nasvetov.

Z ozirom na veliko zanimanje za oskrbo prerano rojenih otrok, vsebuje nova izdaja knjižice precej čtiva o tej stvari. Mnogo priznanih zdravniških strokovnjakov je sodelovalo z dr. Ethel C. Dunhamovo, ravnateljico oddelka za raziskovanja na polju otroškega razvoja v federalnem uradu za otroško oskrbo, ko se je pripravljala nova dopolnjena izdaja knjižice "Infant Care."

"Oskrba deteta je velika odgovornost," naglaša uvodno poglavje knjižice. "Izpeljati se more uspešno, ako starši iščejo nasvet zdravnika, ki ima izkušnje v oskrbi dojencev in ako se ravnajo po enostavnih pravilih glede prehrane, spanja, življenja na prostem in po splošnih pravilih glede zdravja. Dostikrat se dogaja, da mlada mati dobiva toliko nasvetov s strani dobromislečih prijateljev, da je vsa zmedena. Njihov nasvet utegne biti dober ali pa ne. Dostikrat se nasvet ene prijateljice ne vjema z n a s v e t o m druge. Zdravnik naj bo materin voditelj in ta knjiga ima namen pomagati ji, da z razumevanjem izvaja njegove nasvete."

Roditelji lahko dobijo to knjižico, ako pišejo na Slovene Bureau, Foreign Language Information Service, 222 Fourth Avenue, New York City. Knjiga, ki je spisana v angleščini, ima 108 strani in le ena dopisnica zadostuje, da se dobi povsem brezplačno.

—FLIS.

Občinske elektrarne koristijo ljudstvu

V Nebraski so z njimi znižali cene za dve tretjini

Lincoln, Neb. — (FP) — Prebivalci tega mesta so se zdaj zopet prepričali, da se občinsko obratovanje javnih naprav izplača. Meseca avgusta je občinska elektrarna sporočila svojim odjemalcem, da jim je zopet znižala cene. To je že četrto znižanje, odkar je občina pričela obratovati svojo elektrarno leta 1913.

Sedanje znižanje znaša nekaj več ko deset odstotkov, kar bo prineslo Lincolnčanom okrog $112,000 na leto. Cena za domačo uporabo bo $3.50 za 100 kilovatnih ur — 40 centov manj ko prej.

Kakor hitro je občinska elektrarna reducirala cene, je naznanila znižanje tudi privatna elektrarska družba Iowa-Nebraska Light & Power Co. Brez občinske elektrarne, ki zalaga okrog eno četrtino prebivalcev, bi tega ne bilo.

Toda še cenejšo elektriko imajo prebivalci v Hastingsu, ki že več let plačujejo le $3.30 za 100 kilovatnih ur. V tem mestu je samo občinska elektrarna.

Kakor je razvidno iz študija državne univerze, je v Nebraski 74 občinskih elektrarn. To poročilo tudi pravi, da so po vseh krajih, kjer so javne naprave občinska last, cene razmeroma nizke. Znižane so bile za približno dve tretjini, odkar se je po državi pričelo širiti gibanje za poobčinjenje javnih naprav. Nekatere elektrarne so znižale cene že petkrat.

Volilci v Nebraska Cityju so se pri zadnjih volitvah z veliko večino izrekli za poobčinjenje privatne elekerarne.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Cleveland, E. G.: Dopis je v konfliktu s 34. točko pravil SNPJ.

Med našimi Minnesočani

Ivan Molek

7. Najstarejše naselbine

Matija Pogorelc me je že čakal na določenem mestu. Dogovorila sva se, da pojdeva skupaj na Ely. Zasedeva avtobus in hajd iz Eveletha proti Virginiji, od tam pa z drugim busom proti severu. Cesta valovi čez hribčke in dolinice in drveč avtobus plava kakor barka na morju gor pa dol, gor pa dol med brezjem in borovjem.

Pridemo v Tower, najstarejšo rudarsko naselbino v Minnesoti, toda bus švigne skozi. Matija, ki je naredil načrt, je določil, da se v Towerju ustaviva na povratku. Tik Towerja je Soudan, ki mi spet obuja spomine, ampak zdaj ni časa za spomine. Še dobrih 20 milj in pokaže se stari Ely na hribčku ob jezeru s starimi rudniki v vznožju hriba.

Na Ely iz leta 1906 ne bom obujal spominov, dasi bi jih bilo dovolj, prijetnih in neprijetnih. Na kratko — prišel sem v nov kraj in med nove ljudi, spet v čedno mestece s tlakanimi ulicami in cementnimi hodniki. Matija razkazuje. Tam na oglu je Slovenski narodni dom, tam je ta domači trgovec, tam je oni.

Kje so naši pionirji? Potrpimo! Kje je Teran, kje je Pirc, kje Mavetz, kje je Kunstelj? Potrpi, potrpi! Teran je zunaj na farmi in Pirc tudi, Mavetz je blizu postaje in če je doma, ga lahko takoj vidiva. Kaj? Teran, krojač, je zdaj farmar? Najprvo na farmo k Teranu! Potreben je avto. Kdo bo dal avto?

Matija ugiblje. Matija ima izkušnjo. Človek mora biti praktičen. Najprej je treba stopiti nekam, kjer je vozilo. Stopiva k Mervarju in Čampi v prodajalnico. Čampa z veseljem postreže z avtom, on sam bo vozil, a ne pred sedmo uro zvečer. Med tem si lahko ogledam mesto. Bilo je še zgodaj popoldne.

Greva po mestu in Matija razkazuje dalje. Tam je to, tam je ono; tam je stala stara Bushova cerkev — Matiji je hudo žal za njo — in tam je bil stari farovž. Vse skupaj so podrli — zloduhi. In tam je dom JSKJ. Lepa, atraktivna stavbica, kakor monument sredi široke zelene trate.

Matija mahne tja in jaz za njim. Notri najdeva poleg drugih gl. tajnika Antona Zbašnika. Povemo si nekaj domačega, nakar Matija razodene, da bi rada videla Terana in Pirca na farmi in še Jenkota povrhu. Zbašnik je takoj razumel "hint". Seveda, seveda avto bo takoj tukaj. Njegov sin bo šofiral. Ni treba čakati do sedmih . . . Smešno — čemu bi kdo čakal, ko pa je njegov avto na razpolago in sin ima dovolj časa!

Zbašnik je zelo prijazen in razkaže mi pisarno, "stockroom" pod streho in klet; pokaže mi tudi veliko skalo v kleti, katere niso razstrelili, ko so gradili dom, ker so hranili z denarjem. Denar za razstrelitev je jednota prihranila, ampak klet je ostala skažena za vedno. Čudno gospodarstvo! Ampak JSKJ ni edina naša organizacija, ki hrani denar na tenkem koncu . . . So še druge!

Avto pride in naju odpelje k Teranu tri milje proč od Elyja.

* * *

John Teran je naš drugi Higgins. Čez tri desetletja že neumorno skrbi, da med našimi rudarji na Elyju živi in raste naša organizacija in naš tisk. Vse drobno delo agitacije je v njegovem področju — in s tem vred pobira tudi brce, katere se ga pa več ne primejo . . .

Pravkar je pobral oglase za Ameriški družinski koledar. "Povej Čarletu v Chicagu," je rekel, "da sem pobral vse oglase, razen dveh in še ta dva bom poskusil dobiti pravočasno."

Teran je že star. Njegova krojačnica v mestu je že odpovedala zaradi mizernih gospodarskih in političnih — največ političnih — razmer, toda Teran še ni padel. Nabavil si je farmo in pridela si za eksistenco svoje družine, ampak njegovo Higginsovo delo se nadaljuje.

Nedaleč od Terana je farma Andreja Pirca, drugega neutrudljivega bojevnika za našo jednotino in delavsko stvar. Pirc je tajnik minnesotske federacije SNPJ. Tudi on je na črni listi na Elyju in nasprotniki so dosegli, da so ga pregnali iz mesta, toda Pirc je kljub temu aktiven — njegovega prepričanja in njegove odločne volje za delo za napredno stvar še niso ubili in — kakor mi je zatrdil z energično gesto — ne ubijejo nikdar.

(Se nadaljuje.)

Kanada podpira premierja Chamberlaina

Ottawa, Kanada, 28. sept. — Ministrski predsednik Mackenzie King je sinoči izjavil, da je njegova vlada pripravljena na vse eventualnosti in da bo sklical izredno zasedanje parlamenta, če se bodo napori za ohranitev miru v Evropi izjalovili. Po seji članov svojega kabineta je King dejal, da se popolnoma strinja s politiko premierja Chamberlaina, ki jo je sinoči orisal v svojem govoru po radiu.

Anglija utrjuje obrambo v kolonijah

Jeruzalem, 28. sept. — Britske obrambne avtoritete so podvzele korake glede zaščite angleških interesov v kolonijah v Aziji in Afriki. Vojaštvo je zastražilo vse strategične točke v Palestini in ob Sredozemskem morju. S sodelovanjem egiptskih avtoritet je začela Anglija jačiti obrambo v Port Saidu, Aleksandriji in ob Sueškem prekopu.

Američani bežijo iz Evrope

London, 28. sept. — Ameriški turisti v Londonu, Parizu, v Berlinu in drugih evropskih mestih oblegajo agenture parobrodnih družb, da dobijo prostor na parnikih, ki odplujejo v prihodnjih dneh v New York, Boston in druga ameriška pristaniščna mesta. Naval na agenture se je pričel, ko so se pogajanja glede mirne poravnave konflikta med Nemčijo in Češkoslovaško razbila.

Mala antanta posvarila Madžare

Ne smejo napasti Čehoslovakije

Bukarešta, 28. sept.—Rumunska vlada je v neprestani konferenci z Jugoslavijo glede zadržanja Ogrske v nemško-čehoslovaški krizi. Iz zanesljivih virov se doznava, da sta vladi v Bukarešti in Belgradu že drugič resno posvarili Ogrsko, da se bosta Rumunija in Jugoslavija strogo držali njune pogodbe s Čehoslovakijo in bosta nastopili proti Ogrski, če slednja napade Čehe in invadira Slovakijo.

Glede dovoljenja Rusiji za prehod ruske armade čez rumunsko ozemlje v Čehoslovakijo ni še nič gotovega. Rumunska vlada pazno sledi dogodkom v Parizu in Londonu. Ako pride vojna, bo Rumunija stala na strani Francije in Anglije.

Delavski odbor odredil ponovne volitve

Washington. — Okrog tisoč delavcev pri Utah Copper Co. in Kennecott Copper Corp. v Arthurju in Magni, Utah, bodo ponovno glasovali za ali proti uniji United Mine, Mill and Smelter Workers CIO, kot njih predstavnici za kolektivno pogajanje. Pri prvih volitvah je unija CIO sicer dobila večino nad neodvisno unijo, 481 proti 454, toda 35 glasov je bilo neveljavnih. Pri drugih volitvah bo na glasovnici samo unija CIO.

Razvaline letala, ki so ga sestrelili japonski letalci, ko je letelo iz Hongkonga proti Kitajski.

Velika puntarija

DRAMSKA KRONIKA IZ L. 1573 V PETIH DEJANJIH

Bratko Kreft

10

PASANEC: Ljubimkata?

MOGAJIČ: Dobro jutro!

MARA: Stric, ne smete naju izdati očetu!

PASANEC: Ne boj se! Torej vidva se imata rada?

MOGAJIČ: Da, zelo rada.

PASANEC: Si ga vendarle ukrotila?

MARA: Če ga nisem, ga še bom.

MOGAJIČ: Huda je, kot oče. Prava Gubčeva hči! Le za punt je premalo vneta! Zdaj bi me najrajši zaprla, samo da bi mi ne bilo treba v bitko.

PASANEC: V bitko moramo vsi, danes ali jutri. Kdor se bo vrnil, bo živel v svobodi, kdor bo ostal tam, bo padel zanjo!

MARA: Ne govorite tako! Tako čudni ste danes. Ali ste bili doma!

PASANEC: Bil.

MOGAJIČ: Ali res gremo?

PASANEC: Da. Zadnji čas je! Bojim se, da smo čakali predolgo. Ljudje so že nestrpni, dolgočasijo se, nekaterim je upadel pogum, vidva ljubimkata . . .

MOGAJIČ: Ne očitajte!

PASANEC: Vse vama berem iz oči! Gubec bo hud, če izve. Trd kmet je, tudi jaz sem trd kmet. Sedem hčera mi je morala roditi žena, ker sem hotel sina, zdaj mi je rodila Tahijevega psa . . .

MARA: Za božjo boljo, stric, ne govorite tako!

PASANEC: Ali ni mogoče res? Kdo nosi od vseh puntarjev v svojih prsih hujše gorje kot jaz? Kdo je hujši sovražnik vsega grofovskega kot jaz? Poklati je treba gosposko golazen in vse tiste, ki se ji klanjajo! Ali bosta imela otroka?

MARA: Molčite, stric!

MOGAJIČ: Kaj vam je? Bledi ste kot stena! (Iz ozadja se sliši vpitje: "Gubec, Gubec!")

MOGAJIČ: Nekaj se je zgodilo! Nesi očetu zajtrk! (Sredi odra ostane Pasanec sam, Mogajič gleda zadaj na levo, odkoder prihiti Pasanička. Mara je šla proti zidanici, iz katere je pravkar stopil Gubec.)

11

GUBEC: Ali me ti kličeš?

MARA (preplašena): Ne, oče!

GUBEC (ne preveč prijazen): Kje je Mogajič?

GUBEC: Račun imam z vama, oster račun. Kdo pa tako vpije? (Na oder prihiti vsa divja Pasančeva žena. Z njo pridejo še drugi.)

PASANIČKA: Gubec, vodnik in sodnik naš, zdaj sodi! Pasanec mi je zadavil otroka! Otrok je bil moj! Bog ga je dal, edino bog ga je smel vzeti, zdaj ga je zadavil Pasanec . . . Mojega otroka, iz mojega telesa rojenega . . .

PASANEC: Otroka Tahijeve krvi!

PASANIČKA: Kaj si storil, Pasanec? Umazal si svoje roke z otroško krvjo!

GUBEC (ostro): Zakaj si to storil?

PASANEC (mračen): Moral sem. Dvignili smo se zoper grofe, zoper vse Tahije. Kako bi mogel strpeti v hiši ob otroku, ki ga je spočel on? Sodil sem, kakor sodi puntar, ki gre do konca. Zdaj sodite vi mene! Lahko me obesite na tole drevo! Pasanec ne bo trenil z očesom! Če je puntarska pravica drugačna od njegove, Gubec, za sodnika smo te izvolili, obesi me poleg puščanskega kmeta!

GLASOVI: Na vejo z njim! Obesi morilca!

PASANIČKA (preplašeno): Za božjo voljo, tega ne . . . Gubec, saj ni vedel, kaj dela . . . Hudo mi je za otroka, toda nikar mi ne vzemite zdaj še moža, spokoril se bo. O moj bog! (Joče.)

GUBEC: Nedolžno kri si prelil. Greh, ki ti ne bo dal pokoja! Naj ti odpusti bog, jaz ti ne morem! (Pasanec stoji uporno in nepremično.)

PASANIČKA (joče): Oče v nebesih, odpusti nam naše grehe!

(Za odrom prepir. Sliši se župnikov glas: "Pustite me naprej! Kje je Gubec? Mudi se! Šajnovič, izpusti me!")

12

ŽUPNIK (prihiti): Pasanec, Pasanec, kaj počenjaš? Gubec? Mogajič, hitite! Hvala bogu, to pot nisem prišel prepozno!

ŠAJNOVIČ: Nihče vas ni klical.

ŽUPNIK: Ali nisem bil ves čas vaš, Gubec? Le krvi sem se ustrašil, zato sem šel prosit bana, za vas sem šel prosit, a našel sem gluha ušesa. Pahnili so me v ječo, ker sem jim vrgel resnico v obraz. Našel pa sem dobre ljudi, ki so mi pomagali zbežati. Zdaj se pripravite! Alapič prihaja z bansko vojsko!

MOGAJIČ: Pripravljeni smo! (Pri njem je Mara, ki se skriv aza Gubcem.)

GUBEC: Koliko jih je?

ŽUPNIK: Okrog šest sto.

MATKALIČ (se je vrnil): Nas je desetkrat toliko.

ŽUPNIK: Pohitimo! Zrinjski jim noče poslati konjenikov. Iz jeze, ker so pri Sigetu pustili na cedilu njegovega očeta.

MOGAJIČ: Tudi če pridejo, se jih ne bomo ustrašili.

GUBEC: O cesarju nimaš nobenih poročil?

ŽUPNIK: Zdaj je tudi on proti nam. (Začudeni.)

GUBEC: Tudi on?

ŽUPNIK: Premotili so ga in nalagali.

MOGAJIČ: Nič zato, mu že dopovemo, kako in kaj.

GUGEC (odločno, skoraj jezno): Tudi prav. Če je tako, naj bo tako! Kadar kmet pravico išče, najde gluha ušesa. Če zgrabi za meč, ostane sam, kakor ob nevihti drevo na polju.

ŽUPNIK: Zdaj gre za res. Nobenega usmiljenja ne bodo imeli z nami. Zato moramo zmagati! Nato nad Zagreb, gnezdo razvrata in pohlepnosti. Kaj nam mar, če ga razrušimo do tal! Spoznal sem, da bi moral takoj z vami, kajti tam niso ljudje, čeprav se šopirijo v škrlatnih oblačilih in čipkah!

NOŽINA (priti): Gubec, bansko vojsko že razvrščajo! Tudi jaz sem nekatere oddelke že razvrstil. Pohitimo! Kaj ste sploh delali, da niste opazili, kako so se ponoči skrili v gozdovih?!

PASANEC (stopi naprej): Gubec, odloži obračun z menoj na pozneje! Zdaj moramo v bitko!

ŽUPNIK: Sramuj se, Pasanec! Po bitki boš delal pokoro! Ne uideš mi!

PASANEC: Če padem, molite zame! Nisem mogel drugače!

GUBEC: Pojdi! (Matkaliču.) Matkalič, udari spet na boben! Poveljniki in podpoveljniki naj se zbero, vsa vojska naj se pripravi! (Matkalič takoj zazobna in bobna ves čas. Iz vseh strani prihite ljudje.)

GUBEC (Pasancu): Nabij top!

ŠAJNOVIČ (nemiren): Kaj bom delal jaz?

GUBEC: Z Mogajičevimi konjeniki pojdeš!

MOGAJIČ (ki si je vmes pripel oklep): Verjemi, Gubec, moji konjeniki ne bodo med zadnjimi!

GUBEC: Glej, da boš prvi v bitki, kakor si bil prvi pri Mari!

MOGAJIČ (presenečen): Bom.

MARA: Ne, oče, za božjo voljo, ubili ga bodo . . . (Iz vseh strani se zbirajo ljudje. Mara čez nekaj časa odhiti.)

GUBEC: Zdaj moramo vsi na svoja mesta!

MATKALIČ (se vrne): Gubec, naš vodja, naš komandant, kmečka vojska čaka tvoje besede.

(Dalje prihodnjič.)

Detektivi pri mistru Brownu

C. B. Windt

Bilo je ob sedmih zjutraj, ko je Anton Brown, uradnik pri preglednem uradu v Čikagu, zajtrkoval s svojo ženo. Tedaj je zabrnel telefon.

Mister Brown je dvignil slušalko.

"Ah, doktor Fergosh, dobro jutro. Kaj boste novega povedali?"

"Zelo važna zadeva, mister Brown. Opoldne pridem k vam."

"Nikar, gospod doktor," je tiho rekel mister Brown, "prosim vas, nikar ne prihajajte k meni v urad. Ta trenutek veje tam precej oster veter. Če vam je prav, pridite rajši drevi k meni na dom."

"Dobro, mister Brown. Na svidenje!"

Brown je položil slušalko na vilice in z globokim vzdihom sedel k mizi.

"Kaj pa je že spet?" ga je vprašala žena.

"Fergosh & Co. ima spet neko afero . . ."

"Zato si žalosten?"

Anton Brown je nagubančil čelo.

"Naš novi komisar je videti zelo strog. Neprestano preži. Občutek imam, da me opazuje." Čez nekaj minut se je Brown poslovil od svoje žene. Stopil je v dvigalo in odšel v urad.

•

Okrog poldneva sta dva gospoda stopila v hišo na glavni aveniji in sta se z dvigalom povzpela v sedmo nadstropje. Ko sta izstopila, sta zagledala na vratih posetnico z imenom A. Brown.

Eden izmed njiju je pozvonil na stanovanjska vrata. Neka dama jih je napol odprla:

"Gospa Brownova?"

"Da", je pokimala dama pri vratih in se prijazno nasmehnila. "Stopita noter, gospoda, najbrže prihajata od Fergosha & Co. . . .?"

"Detektiva sva," sta se predstavila in obrnila obliv na plašču, da sta pokazala policijski znak.

Gospa Brownova je odrevenela.

"Prišla sva po naročilu policije, da izvršiva pri vas majhno hišno preiskavo. Vaš mož, ki je že dve uri v zaporu, je preteklo leto veliko poneveril. Vsota, ki si jo je pridobil po nepošteni poti, znaša okrog 50,000 dolarjev. Najbrže vam je kaj znano o tem; samo na nekaj vprašanj boste odgovorili."

Gospa si je z rokami pokrila obraz in udarila v krčevit jok. Ko se je malo zavedela, jo je eden izmed uradnikov vprašal:

"Ali bi nam lahko povedali, kaj je napravil vaš mož s temi 50,000 dolarji?"

Gospa Brownova je lovila besede. "Saj ni bilo toliko, gospoda, največ petnajst do dvajset tisoč dolarjev je bilo."

"Motite se, gospa, po naših ugotovitvah gre skoraj za petdeset tisoč dolarjev!"

Gospa Brownova je še bolj prebledela. Tresla se je, kakor bi imela mrzlico.

"Tudi to vemo, da je imel opravka z različnimi ženskami. Zakaj naju tako srepo gledate? Tako je, kakor sem rekel. Morda je denar z ženskami zapravil."

Gospa Brownova je od groze razširila oči. Potlej je pa udarilo iz nje, kakor dolgo zadrževan hudournik:

"O, saj sem že dolgo imela občutek, da me mož vara. Vsako sredo zvečer je šel ven, baje v neki klub, od koder se je vselej vrnil šele ob enih po polnoči. O, zdaj so se mi odprle oči." Razmišljujoče je nabrala čelo v gube, potlej je pa nadaljevala: "Da, nekoč je prišel celo ob treh ponoči domov; opravičil se je, češ da je tako dolgo šahiral. Da, zdaj vem, da me je varal. Imel je drugo žensko, ki je zanjo izdajal denar; kajti meni je pripovedoval, da so mu razni ljudje dajali denar — tri do štiri sto dolarjev na mesec — ker je kot preglednik pogosto zatisnil eno oko. In ker je moj mož šele štiri leta v službi, bi po tem takem do danes dobil kvečjemu petnajst do dvajset tisoč dolarjev. Kajpak je možno, da so ga do tega pripravile ženske, da je poneveril toliko denarja."

"In kje je petnajst tisoč dolarjev?"

"Nekaj tisočakov sva porabila za potovanje, deset tisoč imava pa naloženih v banki."

"Kdaj je vaš mož običajno prihajal domov?"

"Zjutraj je odhajal vselej ob osmih in se je redno vračal domov ob petih popoldne."

"Ali nam lahko poveste, kje je bil vaš mož med tretjo in peto uro?"

"V službi."

"To ne bo držalo. Saj se uradne ure končajo že ob treh. V tem času ni nobenega človeka več v 'Georgiji'."

"Izključeno! Saj sem sama večkrat šla možu naproti in vselej je odhajal ob petih. To vam bo potrdil tudi pregledni urad."

"Pregledni urad? Kaj ima pa pregledni urad opraviti z "Georgio'?"

"Moj mož je vendar v službi pri preglednem uradu."

"Ne, gospa, vaš mož je vendar blagajnik pri zavarovalnici 'Georgiji'!"

Ko je gospa Brownova debelo gledala oba uradnika, se ji je na lepem posvetilo.

"Ah, vi mislite najbrže Anthonija Browna, ki stanuje v tem nadstropju na levi strani?"

Uradnika sta se začudeno spogledala, potlej je eden od njiju rekel:

"Oprostite, gospa Brownova, kajpak mislila sva Antonyja Browna. Saj je toliko Brownow v našem mestu, da ni nič čudnega, če se človek zmoti."

Drugo jutro sta se blagajnik Anthony Brown in preglednik Anton Brown zelo prijazno pozdravila. A to pot ne v dvigalu, kjer sta se skoraj vsako jutro srečala, temveč v preiskovalnem zaporu.

HUMOR

Posledica radovednosti

"Glej, glej, oteklo oko imaš!" je rekel sluga sobarici.

"Da," je pritrdila sobarica, "temu je kriv samo prepih skozi ključavnico!"

•

Pri brivcu

Stranka, ki jo je brivec slabo obril: "Poslušajte, gospod brivec, ali imate še kakšno drugo britev?"

"Da, zakaj?"

"Da se bom lahko z njo branil."

Frank Murphy, governer Michigana.

Slika kaže stavkarje, ko piketirajo podjetje Loft Candy Co., Long Island City, N. Y.

Skrivnost rastlinskega zelenila

Angleškemu kemiku E. Ch. C. Balyju se je posrečilo odkriti skrivnost rastlinskega zelenila: v svojem laboratoriju je po tehnično-kemični poti dognal vpliv svetlobne energije na snov in je ustvaril sladkor iz vode in ogljikovega dvokisa. Pomen tega odkritja moremo prav preceniti šele tedaj, če vemo, kako je zelišče potrebno za življenje vseh bitij na zemlji s človekom vred. Nobeno živo bitje, in še celo človek ne more iz anorganskih snovi napraviti organsko hranivo in ga pripraviti iz kemičnih snovi. To zmorejo samo rastline in v njih le oni zeleni, mikroskopsko mali organi, ki jih imenujejo kloroplast. Te zelene kroglice so tovarne, ki izdelujejo sladkor iz vode in ogljikovega dvokisa. Sleherni list ima na milijarde kloroplastov in tvori ogromno industrijsko mesto, ki pričara sladkorjevo molekulo za molekulo iz najenostavnejših sestavin, iz vode in ogljikovega dvokisa. To je pravo skladišče, kjer se kupičijo nastale molekule; laboratorij je, ki nastali sladkor spreminja v druge organske snovi; prometno središče je, ki snovi razdeli v nezelene dele rastline do najglobljih podzemeljskih črpalk korenin. Sladkor dobe iz rastlin rastlinojedke, od njih pa mesojede živali.

Če bi te listne tovarne nekoč prenehale delovati, ne bi bilo več ne sladkorja ne olja ne masti ne celuloze in ne drugih snovi, ki izvirajo zgolj iz sladkorja. Nič več ne bi bilo organskih hraniv. Rastlinojedke bi od gladu poginile, za njimi bi pa prišli na vrsto tudi mesojedci.

Listne tovarne pa začasno prenehajo delovati. To se zgodi, kakor hitro zaide sonce. Zjutraj se pa delo iznova začne. Svetloba jim da potrebno pogonsko energijo. Kloroplast jo prestreže in jo spravi v zvezne molekule vode in ogljikovega dvokisa, le-te pa skrijejo v velike molekule sladkorja, škroba, masti itd. Vsaka molekula je podobna skladišču energije. V rastlino spravljena solnčna energija ostane tudi po poginu rastline v lesovini, dokler se rastlina ne spremeni v premog, petrolej ali druge snovi.

To sončno energijo si pridobi človek, ko sežge premog. Tako izvirajo vse zaloge energije na zemlji od sončne svetlobe, ki jo rastline prestrežejo s svojim delom.

Doslej se še nikomur ni posrečilo, da bi to delo umetno posnel. Nič ne pomaga, če izločiš "ravnatelja" te kloroplastne tovarne, njeno zeleno barvilo ali klorofil; kajti kakor hitro list izgubi svojo zeleno barvo, ne more več pridobivati sladkorja. Klorofil je sam na sebi brez sleherne moči. V živih rastlinah živi samo kot snov, ki pospešuje kemično reakcijo. Kakor hitro ni več v rastlini, se katalitična sposobnost klorofila izgubi. Mnogi biokemiki in rastlinski fiziologi so se že trudili, da bi obdržali klorofil v alkoholu ali drugih ekstraktih kot katalizator. A vse njihovo prizadevanje je bilo zaman. Umetna fotosinteza za pridobivanje organskih snovi iz anorganskih v svetlobi in iz klorofila zunaj rastline se ni posrečila.

Angleški biokemik na liverpoolskem vseučilišču E. Ch. C. Baly si je pa mislil: Če že ne gre s klorofilom, bomo pa poskusili s kakšnim drugim katalizatorjem." Uporabil je nikelj in pri obsevanju z obločnico res dobil iz ogljikovega dvokisa in vode ter niklja prav malo formaldehida, sladkorja in škroba.

Balyjevi poskusi so zbudili pozornost vsega sveta. Mnogo strokovnjakov je poskušalo posnemati Balyja, a niti enemu se ni poskus posrečil. Celo Balyju samemu se ni posrečil v drugič. Kmalu je pa prišel na sled tehničnim finesam, ki igrajo pri poskusu važno vlogo. Tako je vsaj poročal ondan po skoraj desetletnem delu na kongresu prirodoslovcev v Kalkuti.

Ako se pokaže, da je Baly na pravi poti, bo njegovo dognanje velikega pomena za bodočnost, posebno takrat, ko bodo pošle naravne rezerve sončne energije, ki so danes še zbrane v premogu in petroleju. Potlej bo človek lahko zbiral sončno energijo in bo iz mešanice ogljikovega dvokisa, vode in z nikljevim katalizatorjem umetno pridobival sladkor in tako ustvaril hranivo in gorivo. — (Lidove noviny, Brno.)

ZA GOSPODINJE

Česen in por

imata sličen zdravilni učinek kakor čebula. Česen prežene iz telesa, posebno iz želodca in črevesja vse bakterije in zajedalce, če ga jemo spomladi in v jeseni. Največjo učinkovitost mu ohranimo, če ga jemo presnega. Dober pa je tudi nariban na vročem prepečencu, na katerega smo zaradi večje učinkovitosti potresli ščepec paprike. Drobno narezan por je priljubljen kot dodatek k solatam in zelenjavnim juham, okusen pa je tudi dušen kot prikuha bodisi sam ali pomešan z zeleno in podobnim.

Sladki janež ali koprec

je zelenjava, ki bi zaslužila v jo porabo, kakor pa je v na di. To pa zaradi tega, ker u kuje poživljajoče na živce, ž dec in črevesje. Mlad presen prec, narezan v kolute, doda solatam, v olju pečen koprec začinimo s papriko.

Buče

so najboljše, če jih pečemo v či. Narezane pečemo z olupk vred, toda brez začimb. Lahko pečemo buče tudi olupljene in rezane v koščke na olju, za pikantnejšega okusa pa jim damo nekoliko drobno narez čebule, paradižnika, paprike lorberja. Vse vrste buč pripr mo lahko na opisane načine.

Pametno je, če bučne pečke sušimo, olupljena zrnca pa v seni pojemo, ker so dobro zd vilno sredstvo proti bolečinam ledvicah, pa tudi dobro sreds proti glistam.

Nepozabno

"Ali si pozabil na tistih pet vačev, ki sem ti jih posodil?"

"Kako moreš kaj takšnega sliti — saj spadajo vendar n najlepše spomine!"

VAŽNO ZA VSAKOGA

KADAR pošiljate denar v stari kraj;
KADAR ste namenjeni v stari kraj;
KADAR želite koga iz starega kraja;

KARTE za vse izle

Potniki z našim posredovanjem p jejo najceneje in zadovoljno.
Denarne pošiljke izvršujemo to in zanesljivo po dnevnem kurzu

V JUGOSLAVIJO		V ITALIJO	
Za $ 2.55...	100 Din	Za $ 6.35...	100
" 5.00...	200 "	" 12.25...	200
" 7.20...	300 "	" 29.50...	500
" 11.65...	500 "	" 57.00...1,000	
" 23.00...1,000 "		" 112.50...2,000	
" 45.00...2,000 "		" 167.50...3,000	

Navedene cene so podvržene spremembi, ko je kurz. Pošiljamo tudi denar brezplačno izvršujemo izplačila v dolarjih.
V Vašem lastnem interesu je, da pišete za cene in pojasnila

SLOVENIC PUBLISHING C
(Glas Naroda—Travel Bureau)
216 West 18 st. New York, N.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane S.N.P.J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Cicero in Chicago je	$7.50
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
		Za Evropo je	$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vsaki kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je take skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $.....

1) Ime..... Čl. društva št.....

Naslov .....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2)..... Čl. društva št.....

3)..... Čl. društva št.....

4)..... Čl. društva št.....

5)..... Čl. društva št.....

Mesto ..... Država .....

Nov naročnik..... Star naročnik.....